

методологічний і прикладний психологічний журнал. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. Т. 12. № 1. С.49–56.

2. Нікішенко Ю. І. Орнамент у системі народного мистецтва та етнічної культури : (окремі аспекти проблематики походження). *Магістеріум*. Вип. 12. Культурологія. Київ : КМ Академія, 2003. С. 67–73.

3. B. Lamprecht. Why Ornament Matters: Part IV, Ornament in the Realm of Environmental Psychology. 2016.

4. L. L. Liang & N. Hangeldiyeva. Harmonizing culture and consumer psychology: optimizing colour schemes for children's product design inspired by traditional ornaments. *BMC Psychology*. 2024. 12, 161.

5. Chapman L. Art Therapy and Visual Culture. London: Routledge, 2014.

6. Ernst Gombrich. The Sense of Order: A Study in the Psychology of Decorative Art. Phaidon, 1979.

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Борисова Т. М.

кандидатка педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

У нашому дослідженні розкрито сутність, зміст і педагогічні умови навчання майбутніх педагогів професійного навчання організації безпечного освітнього середовища. Визначено основні компоненти готовності здобувачів освіти до забезпечення безпеки у навчальному процесі: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний і рефлексивний. Обґрунтовано методичні підходи до формування культури безпеки у процесі фахової підготовки.

Сучасна система професійної освіти функціонує в умовах соціальних, техногенних і психологічних викликів, які потребують від педагога не лише

високого рівня професійної компетентності, а й здатності забезпечити безпечне освітнє середовище.

Безпека учасників освітнього процесу – необхідна умова якості освіти, збереження здоров'я, формування довіри та позитивного психологічного клімату в колективі. Тому важливим завданням закладів вищої освіти є підготовка педагогів професійного навчання, які володіють знаннями, уміннями та цінностями у сфері безпеки освітнього середовища.

Аналіз сучасних досліджень (З. Ковальчук, Л. Пілецька, Н. Ничкало, І. Зязюн, С. Сисоєва, Л. Орбан-Лембрик та ін.) свідчить, що питання безпеки освітнього середовища розглядається у контексті гуманізації освіти, психологічної підтримки особистості, створення комфортного середовища розвитку. Проте методика формування у майбутніх педагогів професійного навчання компетентностей із забезпечення безпеки поки що недостатньо розроблена.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови та зміст навчання майбутніх педагогів професійного навчання організації безпечного освітнього середовища.

Безпечне освітнє середовище – це сукупність соціально-психологічних, організаційних, санітарно-гігієнічних, ергономічних і морально-етичних умов, що забезпечують фізичну, емоційну, інформаційну та соціальну захищеність усіх учасників освітнього процесу. Для майбутнього педагога важливо не лише знати нормативну базу, а й уміти діагностувати ризики, попереджати конфлікти, організовувати безпечне освітнє середовище засобами педагогічної взаємодії.

Процес навчання основам безпеки освітнього середовища базується на компетентнісному підході. Готовність майбутніх педагогів професійного навчання до організації безпечного освітнього середовища інтегрує когнітивний компонент – знання законодавства про освіту, охорону праці, безпеку життєдіяльності, психологічні основи безпеки; ціннісно-мотиваційний компонент через усвідомлення особистої відповідальності за збереження життя

і здоров'я учнів; діяльнісний компонент як уміння розробляти й реалізовувати превентивні заходи, педагогічні ситуації підтримки, алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях; рефлексивний компонент відображає здатність аналізувати власну діяльність і коригувати поведінку відповідно до етичних і безпекових норм.

Для успішного формування професійних компетентностей майбутніх педагогів закладів професійної освіти першочерговим завданням є дотримання комфортних педагогічних умов в освітньому процесі. Ефективність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до організації безпечного освітнього середовища забезпечується, у першу чергу, через реалізацію таких педагогічних умов:

- інтеграцію безпекового змісту в освітні програми з педагогіки, психології, ергономіки, охорони праці та інших освітніх компонентів;
- використання активних методів навчання, зокрема моделювання небезпечних ситуацій, тренінги психологічної саморегуляції, кейс-метод, рольові ігри;
- організацію безпечного освітнього середовища у самому закладі професійної освіти, яке виступає моделлю успішної професійної діяльності для студентів;
- формування культури взаємодії, довіри, емпатії та підтримки у студентських групах.

Окремо доцільно зупинитися на важливості практичної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти, як дієвого засобу формування професійних компетентностей в цілому та готовності до організації безпечного освітнього середовища. У межах педагогічної практики майбутні педагоги мають засвоїти алгоритми забезпечення охорони праці під час виробничого навчання, засоби створення безпечних умов для учнів із особливими освітніми потребами, порядок реагування на випадки булінгу, дискримінації, психологічного насильства, використання цифрових технологій без ризику інформаційної небезпеки.

У процесі виробничого навчання, де студенти набувають практичних умінь і навичок, створюються потенційно небезпечні ситуації, що вимагають системного підходу до формування безпечного освітнього середовища. Ефективне функціонування системи охорони праці можливе за умови впровадження чітких алгоритмів дій усіх учасників навчально-виробничого процесу.

Теоретичні засади забезпечення охорони праці у виробничому навчанні формуються згідно із Законом України «Про охорону праці». У закладах професійної (професійно-технічної) освіти охорона праці інтегрується в освітній процес і реалізується через систему навчання безпечних методів роботи, контроль за станом робочих місць, профілактику травматизму та формування культури безпеки праці. Майбутні педагоги професійного навчання повинні чітко володіти алгоритмом дій з організації охорони праці під час виробничого навчання.

Тому важливо акцентувати увагу студентів на всіх етапах реалізації безпекових заходів. На підготовчому етапі необхідно здійснити аналіз умов праці в навчальних майстернях, лабораторіях, на базах практики, враховуючи оцінку ризиків і виявлення потенційних небезпечних факторів, здійснити розробка інструкцій з охорони праці для кожного виду робіт, організувати проведення вступного інструктажу для всіх учасників навчального процесу, а також здійснити підготовку робочих місць та перевірку справності інструментів, захисних засобів, вентиляції, освітлення тощо.

Поточними заходами з безпеки виробничого навчання є проведення первинного інструктажу безпосередньо на робочому місці; контроль за дотриманням правил безпеки, дисципліни та режиму праці; систематичний моніторинг стану техніки безпеки, а саме регулярна перевірка обладнання, засобів захисту, електричних мереж; оперативне реагування на порушення: фіксація, усунення, профілактичні бесіди; проведення позапланових інструктажів у разі зміни умов роботи або при порушенні правил безпеки.

Підсумковим або контрольньо-аналітичним етапом безпекових заходів

вважаємо підбиття підсумків навчального циклу щодо стану охорони праці; аналіз нещасних випадків (якщо такі мали місце), розробка профілактичних заходів; підвищення кваліфікації педагогів із питань безпеки праці; формування звітності про виконання вимог охорони праці.

Педагог професійного навчання має не лише контролювати виконання правил безпеки, а й виховувати у здобувачів освіти культуру безпечної поведінки, відповідальність, уважність, вміння прогнозувати ризики. Доцільним є використання психологічних тренінгів, імітаційних вправ, аналізу виробничих ситуацій, що допомагають формувати стійкі поведінкові навички у сфері безпеки праці. Таким чином реалізується психолого-педагогічний аспект безпеки праці.

До алгоритму педагогічного супроводу охорони праці відносимо діагностику рівня знань і мотивації учнів щодо безпечної діяльності; навчання через практику (демонстрація, вправи, моделювання небезпечних ситуацій); рефлексію як аналіз дій після виконання завдань, обговорення помилок; корекцію поведінки, а саме педагогічне втручання у випадках порушення вимог безпеки; формування внутрішньої відповідальності за власну і колективну безпеку.

Окрему роль відіграють цифрові інструменти підтримки охорони праці. Сучасні заклади освіти впроваджують електронні журнали з охорони праці, онлайн-тести з техніки безпеки, віртуальні симулятори виробничих процесів, що дозволяють без ризику моделювати небезпечні ситуації. Такі інструменти сприяють розвитку критичного мислення і формуванню безпечної поведінки в реальних умовах.

Алгоритмізація діяльності у сфері охорони праці під час виробничого навчання сприяє системності, контролю та профілактиці травматизму. Вона забезпечує не лише фізичну безпеку, а й психологічний комфорт учасників освітнього процесу. Майбутній педагог професійного навчання повинен володіти як нормативно-правовими знаннями, так і педагогічними технологіями формування культури безпеки у здобувачів освіти.

Формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до

організації безпечного освітнього середовища є системним процесом, який передбачає інтеграцію знань із педагогіки, психології, ергономіки, охорони праці; формування особистісної культури безпеки; застосування практико-орієнтованих методів навчання; створення безпечного навчального простору у закладах вищої освіти як моделі для майбутньої педагогічної діяльності.

Таким чином, підготовка педагогів до організації безпечного освітнього середовища сприяє не лише збереженню здоров'я та життя учасників освітнього процесу, а й розвитку довіри, партнерства та психологічного благополуччя в освітньому просторі.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук З., Пілецька Л. Психологічні аспекти формування психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі у форматі її психічного здоров'я. *Психологія особистості*. 2022. Вип. 1. С. 78–91.

2. Сисоєва С. О., Коваль Л. В. Освітнє середовище як фактор професійного розвитку педагога. *Педагогічний дискурс*. 2021. № 30. С. 59–67.

3. Ничкало Н.Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: монографія. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 125 с.

4. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Київ : Либідь, 2003.

5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії. Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008.

6. Семенова В. М. Формування культури безпеки у студентів закладів професійної освіти. *Науковий вісник ІПТО НАПН України*. 2022. № 3. С.8–12.

7. Кочур Л. І. Організація безпечного освітнього середовища: теоретичні та практичні аспекти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 5(84). С. 24–28.